

Vlaams
Parlement

ingediend op **42** (2016-2017) – Nr. 2
3 februari 2017 (2016-2017)

Verslag

namens de Commissie voor Onderwijs
uitgebracht door Kathleen Krekels en Elisabeth Meuleman

over het jaarverslag

van het Kinderrechtencommissariaat

2015-2016

Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs:

Voorzitter: Kathleen Helsen.

Vaste leden:

Vera Celis, Paul Cordy, Koen Daniëls, Ingeborg De Meulemeester, Kathleen Krekels, Kris Van Dijck;
Jos De Meyer, Jenne De Potter, Jan Durnez, Kathleen Helsen;
Ann Brusseel, Jo De Ro;
Caroline Gennez, Tine Soens;
Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:

Peter Persyn, Grete Remen, Willy Segers, Ann Soete, Miranda Van Eetvelde, Manuela Van Werde;
Caroline Bastiaens, Sabine de Bethune, Vera Jans, Katrien Schryvers;
Jean-Jacques De Gucht, Francesco Vanderjeugd;
Katia Segers, Steve Vandenberghe;
Elke Van den Brandt.

Documenten in het dossier:

42 (2016-2017) – Nr. 1: Jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat

INHOUD

1. Uiteenzetting door Bruno Vanobbergen, kinderrechtencommissaris.....	4
1.1. Inleiding	4
1.2. Straffen op school	4
1.3. Geweldvrije school	4
1.4. Leerlingenvervoer	5
1.5. Bijzondere aandacht voor specifieke groepen leerlingen	5
1.6. Leerlingenbegeleiding	6
1.7. Religie en religiebeleving op school	6
1.8. Kleuterparticipatie.....	6
2. Vragen en opmerkingen van de leden	6
2.1. Tussenkoms van Jo De Ro.....	6
2.2. Tussenkoms van Vera Celis	7
2.3. Tussenkoms van Caroline Gennez	7
2.4. Tussenkoms van Elisabeth Meuleman	8
2.5. Tussenkoms van Kathleen Krekels	9
2.6. Tussenkoms van Koen Daniëls.....	11
2.7. Tussenkoms van Kathleen Helsen	11
3. Antwoorden van de kinderrechtencommissaris	12
4. Replieken	17
Gebruikte afkortingen	19
Bijlage: zie dossierpagina op www.vlaamsparlement.be	

Op donderdag 12 januari 2017 vond in de Commissie voor Onderwijs een gedachtewisseling plaats met de kinderrechtencommissaris over het onderwijs-luik van het jaarverslag 2015-2016 van het Kinderrechtencommissariaat. Bij zijn uiteenzetting maakte kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen gebruik van een powerpointpresentatie, die terug te vinden is als bijlage op de [dossierpagina](http://dossierpagina.vlaamsparlement.be) van dit verslag op www.vlaamsparlement.be.

1. Uiteenzetting door Bruno Vanobbergen, kinderrechtencommissaris

1.1. Inleiding

Bruno Vanobbergen zegt dat het KRC als titel voor het jaarverslag heeft gekozen voor 'Te veel geschillen over verschillen'. Er zijn immers heel wat conflicten die ontstaan over het anders-zijn van kinderen en jongeren, zeker ook in het onderwijs.

Op de eerste twee thema's die hij wil bespreken, straffen op school en een geweldvrije school, lijkt het Vlaams Parlement weinig invloed te hebben maar ze komen wel vaak aan bod in het ombudswerk.

Ombudswerk behelst meer dan alleen het onderzoeken van klachten. Ombuds-medewerker Chris Vleugels trekt ook naar scholen om te bemiddelen en hij adviseert scholen, jongeren en ouders om te komen tot een oplossing in het belang van de jongere. Dat komt sterk tot uiting bij deze twee thema's.

1.2. Straffen op school

Er is een evolutie merkbaar in de zin dat scholen vaker zelf contact opnemen om tot een goede oplossing te komen. Hij verwijst naar het voorbeeld op p. 117 van het jaarverslag. Dat verheugt de ombudsman en is een uitloper van het dossier 'Straffe school' over sanctiebeleid uit 2015. Een tweede voorbeeld daarvan is het initiatief van het LOP secundair onderwijs Antwerpen om het aantal definitieve uitsluitingen te verminderen.

Dat belet niet dat er problemen blijven bestaan zoals het toepassen van een maatregelencontinuüm waarvoor blijvende aandacht nodig is. Verder is het niet altijd duidelijk wat scholen bedoelen met volgkaarten en gedragscontracten. Volgens het KRC moet het als reflectie-instrument worden gebruikt, moeten ze opgesteld worden in overleg met de leerlingen en is feedback noodzakelijk. Ook de samenwerking met externe organisaties bijvoorbeeld in het geval van een time-out is op sommige scholen voor verbetering vatbaar. Dat geldt ook in het geval van herstelgericht werken. De kinderrechtencommissaris verwijst naar de casus van de 9-jarige Matteo op p. 121. Finaal is men mits veel tijd en energie te investeren, tot een goede oplossing gekomen.

Tot slot vraagt hij aandacht voor het zorgvuldig omgaan met het inschrijvingsrecht in het geval van een definitieve uitsluiting en het opnieuw zoeken van een school. Vaak krijgen de leerlingen bij een weigering om in te schrijven geen document 'mededeling van een niet-gerealiseerde inschrijving'.

1.3. Geweldvrije school

Een geweldvrije school en de pestproblematiek komen regelmatig aan bod in de Commissie voor Onderwijs. De kinderrechtencommissaris heeft opgemerkt dat scholen pestproblemen vaak niet ernstig nemen of dat dit lang duurt. Bij het ontwikkelen van een pestbeleid stelt hij vast dat de focus dikwijls eenzijdig gaat naar het weerbaar maken van het gepeste kind. Bijna wekelijks wordt het KRC met pestproblemen geconfronteerd. Het KRC luistert dan naar de betrokkenen

– leerling, ouders, school, CLB – ondersteunt hen met advies en probeert de gestokte samenwerking opnieuw op gang te trekken. Belangrijk is aandacht voor een schoolbrede en integrale aanpak. Een voorbeeld hiervan is op zoek te gaan naar kritieke plaatsen, zoals bijvoorbeeld de fietsenstalling die vaak aan toezicht ontsnapt. Het komt ook voor dat er klachten zijn over leerkrachten die leerlingen viseren, kwetsen of intimideren. Dat kan een grote impact hebben op jongeren zoals blijkt uit het voorbeeld dat de kinderrechtencommissaris geeft (p. 111).

1.4. Leerlingenvervoer

Leerlingenvervoer is ook een thema dat de laatste vijf jaar telkens aan bod kwam in het jaarverslag. De kinderrechtencommissaris herinnert aan de pilootprojecten die momenteel lopen in Leuven en Roeselare. Het KRC is hierbij actief betrokken. Ondertussen blijven er klachten over leerlingenvervoer voor kinderen met specifieke onderwijsbehoeften. Er zijn verschillende oorzaken: te weinig opgeleide busbegeleiders (zie p. 97 voor een voorbeeld), een slechte samenwerking tussen de verschillende lokale actoren enzovoort. Daaraan verhelpen behoorde tot het advies van het KRC over de desbetreffende conceptnota, net zoals het zorgen voor een goede communicatie met de ouders.

1.5. Bijzondere aandacht voor specifieke groepen leerlingen

Vervolgens vraagt de kinderrechtencommissaris bijzondere aandacht voor drie specifieke groepen leerlingen: leerlingen met een beperking, leerlingen die langdurig ziek zijn en kinderen op de vlucht.

Wat de leerlingen met een beperking betreft, verwijst hij naar de tussentijdse evaluatie van het M-decreet door het KRC. Er zijn twee klachten die blijven terugkomen: ten eerste is er de competentieontwikkeling van leerkrachten. Zeker voor leerlingen met een verstandelijke beperking of een gedragsstoornis is bijzondere aandacht nodig. Ten tweede zijn er vaak inhoudelijke geschillen over de zogenaamde redelijke aanpassingen. Laagdrempelige bemiddeling tussen ouders en school is nodig. CLB's achten zich hiervoor geschikt maar hun positie is ambivalent. Door ouders worden ze vaak gepercipieerd als een soort studiedienst van de school, en voor sommige scholen stellen ze te veel de leerling en de ouders centraal. Verder vraagt Bruno Vanobbergen bijzondere aandacht voor het vermijden van een nieuwe vorm van sociale segregatie waarbij kinderen uit sociaal zwakkere gezinnen in het buitengewoon onderwijs blijven en kinderen uit economisch sterkere gezinnen naar het gewoon onderwijs overstappen. Dat wordt door sommige CLB's bevestigd. Tot slot vraagt hij ondersteuning voor zowel de leerkracht als de leerling en vindt hij dat er nood is aan een langetermijnvisie op inclusie. Wat dat laatste betreft, ziet hij veel verschillende praktijken die groeien.

Een tweede groep die bijzondere aandacht vraagt zijn de leerlingen die langdurig ziek zijn. Het KRC stelt vast dat er nog steeds veel scholen zijn die niet vertrouwd zijn met het TOAH. Dat het recht op synchroon internetonderwijs verplicht moet opgenomen worden in het schoolreglement is positief maar volstaat niet. Het is belangrijk om hier blijvend rond te sensibiliseren om de onderwijscontinuïteit van leerlingen te verzekeren. Zeker bij leerlingen met psychische problemen stelt dit problemen.

De kinderen op de vlucht zijn een laatste groep waar Bruno Vanobbergen specifieke aandacht voor vraagt. Hij verwijst naar de hoorzittingen die hierover al werden gehouden in de commissie. Er blijft een paradoxale situatie: veel scholen en leerkrachten spannen zich in om deze leerlingen op te vangen en volwaardig onderwijs te geven, maar dat wordt anderzijds doorkruist door federale beslissingen. Tijdens de kerstvakantie 2016 ontving het KRC opnieuw meldingen

van scholen dat het opnieuw niet gelukt was om volwaardig afscheid te nemen van hun leerlingen. Een humaan asielbeleid is een beleid dat scholen mee betreft. Scholen zijn daar vragende partij voor, zeker als het gaat over jongeren die er al drie jaar of meer schoollopen. De vraag blijft om kinderen en jongeren die hier al langer verblijven hun onderwijstraject te laten afwerken.

1.6. Leerlingenbegeleiding

Hiervoor verwijst de kinderrechtencommissaris naar zijn advies bij de concept-nota. Het KRC blijft dit sterk opvolgen en dringt aan om het perspectief van de leerling centraal te stellen. In de marge wil hij wijzen op het fenomeen van de – weliswaar beperkt in aantal – drugsrazzia's op scholen. Zorgcoördinatoren en leerlingenbegeleiders contacteren hierover het KRC om te zeggen dat het op langere termijn meer moeilijkheden oplevert door het schenden van de vertrouwensband met de leerlingen.

1.7. Religie en religiebeleving op school

Regelmatig ontvangt het KRC vragen over religiebeleving op school. Hij verwijst naar het voorbeeld van de school die zich vragen stelt over een jongen die wel mee mag op skireis maar zijn zus niet (p. 116). Een ander voorbeeld gaat over de lessen lichamelijke opvoeding tijdens de ramadan waarbij de leerkracht extra zware opdrachten geeft om een statement te maken. Een derde voorbeeld gaat over de zwemkledij (p. 116). Het KRC betreurt deze polarisering en gaat telkens op zoek naar een volwassen oplossing zodat de zaken niet escaleren. Het zijn immers telkens de kinderen die de dupe zijn.

1.8. Kleuterparticipatie

De kinderrechtencommissaris verwijst naar het advies over de kinderbijslag van augustus 2016. Hij vindt het belangrijk dat er aandacht is om de kleuterparticipatie nog te verhogen, maar hij gelooft niet in een universele financiële incentive, noch in een drastische verlaging van de leerplicht. Gerichte, lokale, flankerende maatregelen zijn nodig. Lokale voorbeelden tonen dat aan. Dat betekent niet dat de monitoring door AgODi moet stopgezet worden, integendeel. Het kan het lokaal beleid ondersteunen.

2. Vragen en opmerkingen van de leden

2.1. Tussenkoms van Jo De Ro

Jo De Ro is blij met de praktische bruikbaarheid van de adviezen van het Kinderrechtencommissariaat. Veel scholen blijken nog altijd kinderen te weigeren bij inschrijving, maar maken dat niet formeel. Mag het lid dan concluderen dat de cijfers die jaarlijks officieel worden aangeleverd een onderschatting zijn van het probleem? Het lijkt hem zinvol dat er een meer exact zicht is op de problematiek, wat *Jo De Ro* dan graag vertaald ziet in een resolutie.

Merkt het KRC een toename in het werken met herstelgericht groepsoverleg? Dat raakt meer en meer ingeburgerd en steden en gemeenten investeren intussen in professionele bemiddelaars. Kunnen zij er niet toe worden aangespoord om hun technieken te delen met onderwijs? Ze kunnen volgens het lid lokale situaties goed inschatten en hebben praktijkervaring.

Voor langdurig zieke kinderen acht het lid het al langer aangewezen om de lange periode van afwezigheid nog beter te overbruggen. Er is thuisonderwijs of tijdelijk onderwijs aan huis. Kunnen die instellingen niet functioneren als soort van vestigingsplaats van scholen of een aantal scholen? Het beste is dat kinderen

zo snel mogelijk weer gewoon hun eigen leven oppikken, maar dat kan tijdelijk een potentiële oplossing bieden.

Wat betreft de kleuterparticipatie, lijkt het Jo De Ro cruciaal dat het signaal naar ouders, en vooral ten aanzien van de zwakste onder hen, duidelijk is. Vlaanderen maakt al werk van een uitbreiding van het verplichte aantal dagen, maar over de verlaging van de leerplichtleeftijd moet er federaal een akkoord zijn. Dat zou de boodschap van lokaal initiatief versterken, meent het lid. De boodschap die brugfiguren, sociale werkers enzovoort geven, komt veel sterker over als ze kunnen aangeven dat het nodig én verplicht is, stelt Jo De Ro nog. Zijn fractie steunt gerichte lokale flankerende maatregelen, maar wil een en-en-verhaal.

2.2. Tussenkomsst van Vera Celis

Vera Celis was aangenaam verrast dat het cijfer inzake pesten daalt van 25 percent naar 19,3 percent. Het zware pesten raakt echter nog altijd wekelijks een zeer grote groep kinderen, met name 34.500 jongeren. Men pleit voor volledige begeleiding en ondersteuning voor het slachtoffer, maar in heel wat scholen zou de focus louter op het slachtoffer gericht zijn. Het lid wijst erop dat er evenwel twee betrokken partijen zijn, die aangepakt moeten worden in het licht van de pestproblematiek. Er passeerden al ettelijk informatie- en sensibiliseringscampagnes de revue en er zijn interessante tools beschikbaar die scholen ook hebben opgenomen en die in eindtermen en realisatiedoelen terug te vinden zijn. In een aantal scholen blijft de evolutie echter uit. Ziet het KRC vooruitgang in de scholen die al heel wat tijd, energie en investeringen hebben ingezet in het kader van de pestproblematiek?

Het lid meende een contradictie te zien in het jaarverslag waar het gaat over het kordaat optreden dat verwacht wordt van slachtoffers, terwijl op pagina 109 te lezen is dat de klachtenlijn geen tuchtsancties ondersteunt en geen voorstander is van een beleid dat niet de groep, maar enkel individuen responsabiliseert. Zij meent dat een streng maar rechtvaardig beleid vruchten kan afwerpen in het kader van een bredere ondersteuning. Is het echter niet wenselijk om ook ten aanzien van daders duidelijk aan te geven dat pestgedrag niet wordt getolereerd? Is het geen fout signaal te schrijven dat het KRC de vraag om tuchtsancties voor de pester niet ondersteunt?

Als ouders bij grensoverschrijdend gedrag geen andere uitweg meer zien dan naar de politie te stappen, dan heeft men minder vat op de zaak. Is er alsnog feedback over dergelijke gevallen? Zijn er cijfers over?

Met betrekking tot het KiVa-programma, heeft het lid een aantal spellen uitgeprobeerd. Ze contacteerde een aantal scholen, omdat er een paswoord en login voor nodig is. Heel wat scholen sluiten er blijkbaar niet op aan. Het project is bijzonder interessant, maar er hangt ook een serieus prijskaartje aan vast, zo stelt Vera Celis vast. Heeft het KRC aan een alternatief gedacht dat financieel wel haalbaar kan zijn? Wat kunnen parlementsleden nog meer doen om versterkend te werken en maximaal op de pestproblematiek te kunnen inwerken?

2.3. Tussenkomsst van Caroline Gennez

Caroline Gennez stelt dat er vragen blijven komen over het Inschrijvingsdecreet. Een nieuwe versie zou in voorbereiding zijn. Sp.a vindt het vooral belangrijk dat het bevorderen van de sociale mix daarin behouden blijft als element. Zijn er adviezen of ideeën over hoe dat kan worden bewerkstelligd? De mededelingen van niet-gerealiseerde inschrijvingen blijven beperkt. Is er zicht op een juiste verhouding?

Wat betreft kleuterparticipatie diende sp.a een conceptnota in onder de noemer 'Vlotter van crèche naar klas en club' (*Parl.St.* VI.Parl. 2015-16, nr. 626/1). Daarin wordt het belang van de complete en brede school naar voren geschoven. Men pleit tevens voor betaalbare voor- en naschoolse opvang en middagopvang. Wat is ter zake de visie van het KRC? Zijn er mogelijkheden om die opvang te versterken?

Het KRC stelt in zijn advies over de kinderbijslag duidelijk dat het niet kiest voor een verlaging van de leerplicht, omdat dat moeilijk afdwingbaar is en middelen opslopt. Verscheidene fracties zijn wel voorstander van een verlaging. Het KRC stelt daar tegenover dat men de universele participatietoelage rechtlijner en onvoorwaardelijk moet maken dan een jaarlijkse leeftijdstoelage. Sp.a steunt dat advies en vindt het niet logisch dat drie- en vierjarigen wel een stimulans zouden krijgen, terwijl vijf- en zesjarigen dat niet zouden hebben. Met het KRC vindt de sp.a-fractie het beter die kleine groep te belonen dan ouders te straffen. Sancties zijn niet meteen de beste oplossing, zeker als men bij kansarme gezinnen zo nog meer ellende veroorzaakt, waardoor kinderen helemaal niet op school raken. Een geïntegreerd groeipakket door de sociale toelage en de selectieve participatie op elkaar af te stemmen lijkt een betere optie. Heeft het KRC op het bewuste advies al feedback ontvangen vanwege de regering of blijft dat zonder gevolg?

De sp.a pleit in de conceptnota voor een betere lokale regie, ook inzake voorschoolse opvang en de overgang naar kleuter- en peuterklas. Participatie vanaf de instapklas, de peuterklas, bedraagt meer dan 90 percent, terwijl dat in de crèche slechts 50 tot 60 percent is, afhankelijk van de regio. Sp.a is ervan overtuigd dat kostprijs een rol speelt. Is er een advies over hoe de zachte en warme overgang van crèche naar kleuterklas kan versterkt worden? Wat is de visie over het meer op elkaar laten aansluiten, eventueel onder lokale regie?

Met betrekking tot het M-decreet en de hervorming van gon en ion, is er een voorstel van resolutie van sp.a (*Parl.St.* VI.Parl., 2016-17, nr. 1015/1). De partij is voorstander van een bundeling van de zorgmiddelen en dus de waarborgregeling gon, ion en andere zorgmiddelen. Zorgondersteuning moet op maat blijven van het kind, van vorming van leerkrachten en van beleidsvoerend vermogen in scholen. Uit het veld komen signalen dat de individuele begeleiding van leerlingen in het gewoon onderwijs via gon op de helling staat. Het jaarverslag stipt aan dat de zorgondersteuning op de drie vermelde niveaus maatwerk moet blijven, zo niet dreigt er een conflict tussen het belang van leerkrachten of scholen en dat van ouders en leerlingen. Een sterk zorgmodel kan dat niet hebben. Is er nog extra bewustmaking nodig? Wat kan er nog gebeuren in dat verband?

2.4. Tussenkomen van Elisabeth Meuleman

Elisabeth Meuleman stelt dat het inschrijvingsrecht onder druk komt te staan. Is er een evolutie in de klachten ter zake? Voordien was er nogal wat te doen over de dubbele contingentering en de regeling van dat inschrijvingsrecht. Met de verschuiving van de capaciteitsproblemen van basisonderwijs naar secundair en het feit dat de inschrijvingen voor het secundair nog niet geregeld zijn, verwacht het lid dat over het secundair meer klachten binnenkomen en met name ook over de vrije schoolkeuzen en het inschrijvingsrecht.

Met betrekking tot de asielcrisis acht Elisabeth Meuleman het goed dat het KRC het niet louter opneemt voor kinderrechten maar ook aandacht schenkt aan kwetsbare groepen en kinderen. Kinderen van mensen op de vlucht, zowel niet-begeleide minderjarigen als minderjarigen uit gezinnen met kinderen ressorteren onder die noemer. De crisis is nog niet voorbij, maar tegen midden 2017 voorziet het lid toch een sluiting van een aantal collectieve centra. Ze acht een rapport in

opvolging van het eerste rapport met aanbevelingen en het tussentijds rapport dat knelpunten benoemde, zinvol om conclusies te bundelen en pijnpunten en lessen samen te brengen.

Er zijn aanzetten inzake de kleuterparticipatie, maar Elisabeth Meuleman meent dat het ook goed zou zijn de verantwoordelijkheden van een overheid op te lijsten. Kinderen moeten naar school, maar in het kleuteronderwijs zijn er grote klassen en te weinig plaats, te weinig kinderverzorgers en een niet zo warme overgang. Het lid ziet ruimte voor bijvoorbeeld een pedagogische versterking van het kleuteronderwijs, gekoppeld aan bijvoorbeeld kleinere klassen voor jongere kleuters. Het kleuterparticipatieverhaal is een verantwoordelijkheidskwestie van ouders, maar ook van de overheid. Kan dat meegenomen worden?

2.5. Tussenkomst van Kathleen Krekels

Kathleen Krekels richt zich vooral op het punt van de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Op basis van de klachten zijn een aantal vaststellingen gedaan en die moet men van twee kanten blijven bekijken, meent het lid.

Inclusief onderwijs blijkt nog niet overal vanzelfsprekend, vooral in het secundair onderwijs. Het vergt dan ook heel wat inspanningen van de scholen en het feit dat het een recht is, maakt er nog geen plicht van. Als scholen denken dat ze niet kunnen tegemoetkomen aan de specifieke noden van een kind, dan is het hun recht en plicht om ervoor te zorgen dat het kind gepast onderwijs krijgt binnen het gewoon onderwijs, in een andere school of in het buitengewoon onderwijs. De school moet uiteraard een inspanning doen om te zorgen dat inclusie kan werken, en de inspectie ziet daarop toe. Als een school evenwel een goed zorgbeleid heeft uitgewerkt en alsnog oordeelt niet te kunnen instaan voor bepaalde verwachtingen, dan moet dat gerespecteerd worden, oppert zij.

Scholen lijken vaak ook niet te weten dat leerlingen met dispenserende maatregelen toch nog een gewoon diploma of getuigschrift kunnen halen. Die maatregelen sluiten bepaalde leerstof uit. Ze moeten dan onderdelen van een vak of bepaalde leerstof niet volgen omdat dat voor hen niet mogelijk is. De klassenraad beoordeelt de mogelijkheid tot het behalen van dat diploma of getuigschrift, mede afhankelijk van hoeveel onderdelen of vakken dat behelst. De spreker denkt dat scholen dat vaak wel weten maar dat daar onvoldoende of onduidelijk over gecommuniceerd wordt met ouders. Die wensen dan dat het kind toch in het gewoon onderwijs blijft en de school wijst op de nood aan dispenserende maatregelen, maar laat na om erop te wijzen dat er geen getuigschrift of diploma zal zijn. Ouders moeten zich realiseren dat dergelijke maatregelen uitsluitende effecten hebben.

Er is ook nog veel onduidelijkheid over wat redelijke aanpassingen zijn. Het lijkt het lid van belang dat slechts één actor over de desbetreffende aanpassingen oordeelt en dat is de school zelf. Wat redelijk is, kan door ogen van ouders er heel anders uitzien. Een school met een goed zorgbeleid die weet wat het team en de organisatie aankan, kan bepalen waar redelijkheid begint en eindigt. In de aanbevelingen leest ze dat het KRC voorstander is van laagdrempelige bemiddeling ter zake. Ze betwijfelt of een dergelijk tussenniveau wel verstandig is. Reglementering instellen over wat al dan niet redelijk is, ondergraaft de autonomie van de school. Dat er communicatie moet zijn tussen school, ouders en CLB lijkt haar wel een essentieel punt. In die verstandhouding moeten beslissingen getroffen worden.

Het lid wil weten waarop men de vaststelling stoelt inzake de geringe bereidheid om over redelijke aanpassingen te overleggen. Het lijkt Kathleen Krekels veeleer een probleem van wat men er uiteindelijk mee doet. Een CLB kan raadgevingen

doen, waarop een school niet ingaat en ouders kunnen dat interpreteren als zijnde geen bereidheid tot luisteren of overleg te plegen. Een school kan dan wel aanbevelingen en adviezen krijgen, maar moet uiteindelijk alles nog altijd zelf kunnen bolwerken, stelt het lid. Veel hangt dan af van de mate van ondersteuning die een school geniet. Soms zijn er waarborgen, soms niet, de relatie met pedagogische en competentiebegeleiders is verschillend, en de school moet inschatten of adviezen en aanbevelingen zin- en waardevol zijn of dat de school en het team ze aankunnen. Hetzelfde geldt voor de opmerkingen inzake de weinig consequente toepassing van redelijke aanpassingen. Ook daar hangt veel af van individuele leerkrachten, zorgleerkrachten of een zorgteam. Het lijkt het lid een verantwoordelijkheid van de overheid om te zorgen voor maximale en permanente ondersteuning en een platform waar scholen terecht kunnen.

Het CLB wordt niet altijd als onpartijdig ervaren. Sleutelbegrip is daarin 'ervaren'. Een ouder die van het CLB een – in zijn ogen – slechte boodschap krijgt, zal allicht geneigd zijn te denken dat het CLB de facto aansluit bij de visie van de school, terwijl dat misschien helemaal niet zo is. Perceptie is alles. Het lijkt het lid belangrijk, zoals ook gesteld in het advies omtrent de conceptnota Leerlingenbegeleiding, met de resultaten van de audit aan de slag te gaan om het CLB opnieuw in zijn kracht te herstellen.

Met betrekking tot het sanctiebeleid en leerlingen met een specifieke ondersteuningsbehoefte, ziet de spreker een cruciale rol voor ondersteuning. Heel wat problematieken beginnen bij leerlingen met een gedragsstoornis. Scholen en leerkrachten zijn vaak onvoldoende onderlegd om daarmee om te springen. Soms zien scholen na veel goedbedoelde pogingen het sanctiebeleid nog als enige uitweg. Er was sprake van initiatieven voor het secundair onderwijs. Zijn die initiatieven of plannen er ook voor basisonderwijs? Zijn er modellen of richtlijnen?

Voor trajecten in het buitengewoon onderwijs en diploma's stelt het KRC dat een gelijkwaardig individueel aangepast curriculum in het gewoon onderwijs voor de leerling vaak nadelig kan zijn wat betreft de kansen op de arbeidsmarkt en in het vervolgonderwijs. Ook in dat verband lijkt de communicatie cruciaal en acht het lid meer acties nodig. Ouders moeten duidelijk op de hoogte gebracht worden van het feit dat hun kinderen met kwalificaties in onderwijsvorm 2 of 3 misschien beter af zijn. Gewoon onderwijs als het kan, buitengewoon onderwijs als het nodig is, verdient als stelling meer positieve aandacht en bekendmaking.

De nieuwe regelgeving inzake attestering van het buitengewoon onderwijs en de attestwijziging die groeit met het kind krijgt ook aandacht. Kan men nog meer concreet aangeven om welke punten het gaat die de vlotheid hiervan zouden dwarsbomen?

Waar het gaat om de communicatie tussen Welzijn en Onderwijs, is er sprake van de persoonsgebonden financiering en welzijnsvoorzieningen die beter afgestemd moeten worden op onderwijstrajecten. Het lijkt haar essentieel om de oefening inzake dat alles eerst te doen vooraleer er een ondersteuning wordt uitgewerkt binnen het onderwijs om inclusief onderwijs te ondersteunen. De persoonsgebonden financiering is immers een eerste cruciale ondersteuningsfactor.

Ondersteuning moet er vooral komen waar nodig, met name in de klas, stelt het KRC. De overheid moet weten waar leerlingen zitten, op welke scholen. CLB-verslagen of een gemotiveerd verslag maken monitoring mogelijk. Het M-decreet gaat ervan uit dat een diagnosestelling belangrijk is, maar dat vooral het tegemoetkomen aan de onderwijsbehoefte speelt, al dan niet op basis van een diagnosestelling. Heel wat kinderen zitten in het onderwijs zonder diagnose en

met bepaalde onderwijsbehoeftes. Zich louter richten op verslagen van CLB's gaat derhalve niet op. Het gaat veel breder.

Belangrijkste les uit het jaarverslag vindt het lid dat er ook nog steeds slechte praktijken van scholen te noteren zijn, naast goede. Rode draad is voor het lid de communicatie en het vertrouwen van en voor alle actoren in het onderwijs en iedereen daarrond. Dat groeit, besluit Kathleen Krekels.

2.6. Tussenkomsst van Koen Daniëls

Koen Daniëls onderstreept het belang van de bemiddelende rol van het KRC, waarbij fout gelopen communicatie en relaties hersteld worden.

Is de titel 'Tijdig onderwijs aan huis' op pagina 101 een tikfout of een woordspeling? De *kinderrechtencommissaris* bevestigt dat het om een woordspeling gaat. *Koen Daniëls* dacht dat het ook een tikfout kon zijn voor het woord 'tijdelijk'. N-VA is blij met de grote stappen die zijn gezet inzake synchroon internetonderwijs voor zieke kinderen. Zo blijven ze bij. Op voorstel van de partij is dat element opgenomen in het schoolreglement. Schoolreglementen zijn intussen zo lijk dat ouders ze niet meer lezen en daarom lijkt het zinvol om hen actiever op de hoogte te brengen. Hoe ziet het KRC een systeem om dat te realiseren? Het komt er inderdaad op neer tijdig dat onderwijs aan huis te realiseren, stipt hij nog aan.

In het rapport is er nog altijd vaak sprake van motiveringen en scholen worstelen daarmee, stelt Koen Daniëls. Daarvoor ziet hij twee redenen. In eerste instantie is er de juridisering: wat geschreven staat, kan als tegenargument gehanteerd worden. Tegelijk verwachten ouders wel duidelijkheid. Gevaar is dan dat scholen die ruim motiveren en ervaren dat iets tegen hen wordt gebruikt, afhaken en nog louter kort beschrijvend werken. Hoe zou het KRC een goede motivering definiëren? Wat is een goede motivering, zonder in overmatige planlast te vervallen? Hoe duidt men correct wat niet kan, terwijl er ook aangegeven wordt wat wel kan, vraagt het lid zich af.

2.7. Tussenkomsst van Kathleen Helsen

Kathleen Helsen gaat terug op de stelling dat vaak de meest mondige en hoger geschoolde ouders reageren over de toepassing van het M-decreet. De groep die gemist wordt in dat verband, mist het lid ook waar het gaat om het bereik van wat het KRC vooropstelt. Bereikt het KRC zelf die doelgroep als het gaat om onderwijsproblemen? Helsen gaat ervan uit dat zij ook moeilijk de stap zetten naar het KRC. De bewuste groep komt alleen in kaart bij gericht wetenschappelijk onderzoek, maar reageert zelf niet als het gaat om beleid en hoe het anders kan.

Met betrekking tot straffen, pesten en het M-decreet krijgen de leden een overzicht van wat er gebeurt en waar het fout gaat. Er is ruime ervaring en expertise ter zake, alsook een bewustzijn dat preventie nodig is, omdat volledig uitschakelen onmogelijk is. Tegelijk is het inspelen op bijzondere noden van leerlingen, voorzien in het M-decreet, en meer doen dan het globale aanbod, iets wat in scholen speelt. Het lid stelt dat de algemene conclusie moet zijn dat er vooral nood is aan een grote mate van professionalisering in het onderwijs. Het kan niet de bedoeling zijn dat een parlement scholen oplegt wanneer straffen en belonen moet, of hoe ze concreet pestproblematieken aanpakken, maar wel wordt duidelijk dat niet overal de juiste competenties aanwezig zijn om juist te handelen. Wat kan het parlement beleidsmatig anders regelen? De aangehaalde reactie van de CLB's met betrekking tot het M-decreet, klopt volgens Helsen. Zij moeten dat kunnen opnemen. Enige bedenking is dat zowel voor school als CLB de leerling centraal staat en de vraag luidt wat er nodig is om een leerling een

mooi parcours te garanderen. Welke extra noden zijn er, wat is er aan extra middelen of mankracht eventueel nodig of niet; hoe kunnen CLB, ouders en school en eventueel de pedagogische begeleidingsdiensten elkaar helpen om stappen voorwaarts te zetten? Kathleen Helsen vindt het vreemd dat scholen aangeven een partner nodig te hebben, aangezien dat allemaal partners moeten zijn met hetzelfde doel: een volwaardige ontwikkeling van leerlingen. Waar en hoe kan een beleid iets doen?

Wat betreft kleuterparticipatie stipt het lid aan dat haar partij gerichte maatregelen steeds belangrijker heeft geacht dan globale. In die zin wordt voor initiatieven vaak gekeken naar partners buiten de school. Kathleen Helsen vindt het van belang dat een school nog initiatieven kan nemen om, zodra een leerling is ingeschreven die onvoldoende aanwezig is, een grotere participatie te bereiken. De inspanning van Kind en Gezin is achter de rug eenmaal de overgang vlot is gemaakt en een kind als leerling is ingeschreven. Dan komt het op de school aan. Worden er daar voldoende initiatieven genomen of is er ruimte voor verbetering?

3. Antwoorden van de kinderrechtencommissaris

Bruno Vanobbergen stelt in eerste instantie dat de deur van het KRC steeds open staat voor vragen en antwoorden.

Jean-Pierre Verhaeghe, beleidsadviseur KRC, gaat in op het bevorderen van de sociale mix in de scholen. Het systeem in voege is de dubbele contingentering. Uit de recente debatten leerde de spreker dat niemand echt extreem vasthoudt aan dat principe, maar dat er vooralsnog geen beter systeem lijkt te zijn. Een journalist omschreef het nadien nog als een "systeem om voorrang te geven aan kansarme kinderen". Dat is absoluut een foute interpretatie, stelt Verhaeghe. Het moet verduidelijkt worden dat het voorrang geeft aan zowel kansarme als kansrijke kinderen en op een goede manier toegepast op de eigen lokale context, ligt de verhouding in voorrang ook gelijk.

De bestaande regelgeving, toegepast in de geest van het decreet laat bovendien een zeer flexibele toepassing toe, wat, waar nodig, grote verschillen in uitkomst kan bewerkstelligen. Het Departement Onderwijs verzamelt intussen alle mogelijke data en dan blijkt een heel dispaat beeld te ontstaan. Er is vooralsnog geen eenvormige en gedegen manier om de effecten op de sociale mix te evalueren. Dat leidt tevens tot begripsverwarring en moeilijkheden. Het systeem behoeft dus verduidelijking. Het is niet mogelijk te evalueren zonder duidelijk te beschrijven hoe de lokale toepassing gebeurt: het maakt een verschil of er één streefcijfer is voor de stad en deelgebieden of dat er meer zijn. Ook het onderscheid tussen grote en kleine scholen kan tot een verschil leiden. De spreker stelt dat op de vraag of er voorzien wordt in een geleidelijke evolutie voor scholen die zwaar afwijken van het streefcijfer, al te vaak het antwoord komt dat er met een 'bandbreedte' wordt gewerkt, met een marge van 10 percent op dat cijfer. Dat biedt geen mogelijkheid tot geleidelijk evolueren voor de bedoelde scholen, oppert Verhaeghe. Men beheerst de mogelijkheden van de gehanteerde techniek nog niet, besluit hij. Dat maakt ook dat de resultaten niet optimaal zijn.

Een aantal scholen, en dan voornamelijk die waar er geen capaciteitsdruk of mismatch tussen vraag en aanbod is, past de dubbele contingentering manueel toe omdat er geen centraal aanmeldingsregister is en men vaststelt dat het aardig wat planlast veroorzaakt. Men dient zich ervan bewust te zijn dat toepassing alleen kan mits dat praktisch doenbaar gemaakt wordt via een aanmeldingssysteem dat helpt om de zaken administratief af te handelen.

Vooral verduidelijking van de bestaande regelgevende teksten noemt de spreker belangrijk. Hoe moet het streefcijfer bepaald worden? Gebeurt dat rekening houdend met de verdeling van hoe kinderen actueel wonen in de gemeente, of met waar ze school lopen? Alleen met de tweede factor rekening houden, kan ertoe leiden dat men de historisch gegroeide segregatie betonnet. Tegelijk kan het voor sommige wijken wel valabel zijn om te werken met het gemiddelde aandeel kinderen dat daar school loopt. Grote vraag blijft of men de juiste criteria hanteert. Zo vraagt de Vlaamse Rand om het criterium thuistaal niet-Nederlands weer te mogen gebruiken in de toepassing van de dubbele contingentering. Dat het niet in heel Vlaanderen nodig is, klopt, stelt Verhaeghe, maar hij acht het opportuun om de nodige flexibiliteit in te bouwen en lokaal een zekere beslissingsmacht te leggen en zo lokale toepassingen te faciliteren. Dat is het advies van het KRC inzake behoud van de sociale mix.

Is er een evolutie in weigeringen, gezien de verschuiving van de capaciteitsproblematiek naar het secundair onderwijs? *Chris Vleugels*, adviseur Klachtenlijn KRC, stelt dat de aard van de problematische weigeringen gelijk blijft. Het gaat om leerlingen die geweigerd worden om andere redenen dan wettelijk mogelijk of waarbij scholen aangeven volzet te zijn als dat niet zo blijkt te zijn in werkelijkheid. Het blijkt dat leerlingen soms geen andere uitweg meer zien om studies voort te zetten dan over te stappen naar deeltijds onderwijs omdat andere scholen in de brede regio volzet zijn. Dat impliceert dan geen positieve keuze. Ze maken een jaar af in dat deeltijds onderwijs, noodgedwongen, en doen eventueel nog een jaar, maar hadden eigenlijk in voltijds onderwijs willen doorgaan. Als ze dan alsnog de overstap terug maken naar voltijds onderwijs loopt het vaak fout.

Jean-Pierre Verhaeghe gaat in op de relatie tussen school en CLB. Uit contacten met CLB's leert men dat die zich vaak gewrongen voelen tussen bijvoorbeeld de school als vragende partij om een verslag bij een inschrijving van een leerling in buitengewoon onderwijs en ouders die daar niet in volgen. Conform het netoverschrijdend protocol van de CLB's, verstrekken ze dan alleen een verslag als het gaat om ouders die het proces doorlopen hebben en het gegeven aanvaarden. Dat levert niet zelden conflicten op met de school. Op directieniveau in CLB-middens neemt men vaak een meer principiële standpunt in, ten voordele van de leerling, dan sommige van de eigen adviseurs die in de branding staan en in het spanningsveld met de school moeten functioneren. De sector zelf geeft aan dat men moet vasthouden aan het principe van de schoolnabije werking, met CLB-adviseurs die actief zijn in de scholen zelf, maar dat men het daarnaast ook zinvol acht dat een deel van het personeel een meer afstandelijke werking kan opnemen, die een meer neutrale en objectieve bemiddeling tussen ouders en scholen mogelijk maakt als het voor een nabije adviseur lastig wordt. Er zijn initiatieven in de maak. Tegelijk wordt opgemerkt dat niet alle CLB's dat kunnen, omdat buiten de steden sommige CLB's gewoon te klein zijn. Ook in de CLB-sector zou dus een schaalvergroting nodig zijn om zo'n tweesporenbeleid op te zetten. Het kan wel meteen voorzien in de gevraagde laagdrempelige bemiddeling. De spreker meent dat het goed is op die suggestie in te zetten.

Bruno Vanobbergen stipt aan dat wat betreft de vestigingsplaats, men moet zoeken naar mogelijkheden om zo flexibel mogelijk trajecten voor leerlingen te realiseren. Spreker vertelt over een initiatief om jongeren de kans te bieden om deels regulier naar school te gaan en deels naar de ziekenhuisschool te gaan. Dat werkt. Beide partijen zijn bereid om zo flexibel mogelijk het traject voor de leerling uit te tekenen tot een punt waarop de leerling weer helemaal naar de reguliere schoolomgeving kan. De betrokken jongeren zijn zeer enthousiast. Dergelijke flexibele trajecten zijn derhalve aan te raden.

Wat betreft tijdelijk onderwijs aan huis, meent het KRC dat men wel degelijk ouders ervan actiever op de hoogte moet brengen. Scholen hebben daarin een sleutelrol. Ooit is het plan opgevat om scholen het materiaal aan te reiken om daarmee aan de slag te gaan. Het samenspel met andere actoren is daarin van belang, maar het moet vooral meer zijn dan louter iets dat in het reglement staat. Zodra duidelijk wordt dat een leerling langdurig afwezig is, moet een alarmbel afgaan en moeten ouders zo grondig mogelijk geïnformeerd worden.

Bij kleuterparticipatie is voor de kinderrechtencommissaris vooral van belang dat men er niet de facto van uitgaat dat ouders het belang van de school niet erkennen als een kind niet naar school gaat. Het onderzoek van Michel Vandenbroeck wees anders uit. Het culpabiliseren van ouders mag geen vanzelfsprekendheid zijn. Er zijn verhalen van ouders die hun kinderen thuis houden omdat de boterhamdoos enkele dagen na elkaar onaangeroerd bleef en er geen informatie is over het waarom daarvan. Bruno Vanobbergen ontkent daarmee niet dat er ouders zijn die het belang van de school inderdaad niet erkennen en het feit dat die ouders overtuigd moeten worden dat men strenger zou moeten optreden.

In die zin raakt dat aan het feit dat er een gedifferentieerde benadering mogelijk moet zijn voor het KRC. Daarbij kan gebruikgemaakt worden van het materiaal dat AgODi aanlevert om dergelijke analyses te maken en de oorzaken van ontbrekende kleuterparticipatie te achterhalen. De overheid speelt zeker een rol. Voor vele gezinnen blijft het moeilijk om lange en grote afstanden te overbruggen om kinderen naar school te sturen. Dan is het geen zaak van responsabilisering van de ouders. De kinderrechtencommissaris acht het essentieel om een zo divers verhaal te blijven benaderen vanuit een gedifferentieerde visie.

Hoe versterkt men de naschoolse opvang? De kinderrechtencommissaris vindt het goed dat het nadenken over de nieuwe naschoolse opvang uitgaat van het recht op spel en vrije tijd. Bij het concretiseren blijkt het niet zo eenvoudig om alle actoren in die denkwijze mee te krijgen. Tussen Onderwijs, Welzijn en Sport moeten in eerste instantie de nodige bruggen gebouwd worden. Daarop moet men inzetten volgens het KRC. Tegelijk moet de stem van kinderen zelf een plaats krijgen in de beslissingspaden. Hij haalt een quote aan van een jongere die stelde dat naschoolse opvang zou moeten zijn als thuis. Dat biedt een beeld van hoe het zou moeten zijn en dat is niet een verlengde van de school. Het moet tijd zijn die kinderen zelf ook kunnen invullen naast al de 'gepedagogiseerde' tijd.

Voor de kinderrechtencommissaris moet ook het inclusieverhaal meegenomen worden inzake naschoolse opvang. De conceptnota Leerlingenvervoer stipuleert dat er meer moet worden gewerkt aan inclusieve kinderopvang. In de conceptnota rond naschoolse opvang wordt inclusiviteit te weinig benadrukt. Het lijkt aangewezen om een goede doorsnede te maken van beide en een verbinding te maken.

Wat betreft het groeipakket, wacht het KRC vooral de armoedetoets af. Een rode draad in het advies blijft het feit dat kinderbijslag moet bijdragen tot een fundamentele daling van kinderarmoede. Men hoopt dat dit in de armoedetoets een plaats krijgt. Zorg op maat voor het individuele kind vergt een samenspel van Onderwijs en Welzijn. De persoonsvolgende financiering voor kinderen of minderjarigen met een beperking is een belangrijk element en kan niet losstaan van de discussie over inclusief onderwijs en het M-decreet. Er moet volgens het KRC gezocht worden naar vormen om zorg op maat voor individuele kinderen zo goed mogelijk te realiseren, zoals het KRC ook heeft geadviseerd bij het M-decreet. Men hoopt dat er tussen Onderwijs en Welzijn een brug kan geslagen worden.

Komt er nog een overzichtsrapport over de impact van de sluiting van de noodopvang? Normaal wel. Het KRC volgt dat nauwgezet op. Men hoopt aanbevelingen te kunnen formuleren om daarop in de toekomst beter te anticiperen.

Wat betreft het M-decreet beaamt de kinderrechtencommissaris graag dat heel veel afhangt van communicatie. Ook heel belangrijk is evenwel dat kinderen en ouders van bij aanvang op gelijkwaardige wijze aan het verhaal kunnen participeren: gelijkwaardig aan de meet. Voor Bruno Vanobbergen blijft een pijnpunt van het M-decreet dat ondanks het inbouwen van rechtswaarborgen en het versterken van de rechtspositie van de leerlingen in kwestie, dat vooralsnog niet het geval is. Dat maakt dat ouders vaak heel erg op hun hoede zijn en vanuit een defensieve positie is het moeilijk om tot een blijvend goede communicatie te komen. Hetzelfde geldt voor discussies over sanctierecht en rechtspositie. Kinderrechten moeten een volwaardige plek vinden in het hele verhaal. Heel wat conflicten zijn zo te vermijden zolang ook scholen niet vanuit een defensieve reactie vertrekken. Er is nog heel wat werk aan de winkel, verzekert de kinderrechtencommissaris, want iedereen is zoekende. Toch geven ouders vaak zelf aan dat de start goed was en dat er een zorgbeleid is ontwikkeld vanuit een positief gegeven. Na enkele maanden blijkt dat te evolueren naar een sanctiebeleid. Ouders vragen zich dan af wat er nog aan middelen is. Ze willen geen klacht indienen, omdat de school wel inspanningen heeft geleverd, maar kunnen geen kant meer op. Daarop moet men volgens de kinderrechtencommissaris sterker inzetten.

Met betrekking tot de onduidelijkheid over redelijke aanpassingen volgt hij niet helemaal als men stelt dat de school de nodige autonomie moet krijgen en er dus geen derde instantie hoeft bij te komen. Te allen tijde geloven in de autonomie van de scholen, gaat niet op, zo leerde hij intussen. In het M-decreet speelt de autonomie van de klassenraad heel sterk en dat biedt voor het KRC te weinig garanties op onder meer het verzekeren van continuïteit. Er moet zekerheid zijn dat het volgende schooljaar de redelijke aanpassingen nog gelden. Als de klassenraad dan anders beslist, is er een probleem. Dat gebeurt, stelt Bruno Vanobbergen. Hij stipt aan dat enig toezicht dan wel van belang wordt, of toch enige externe vorm van ondersteuning die correcties mogelijk maakt. Voor de kinderrechtencommissaris is een referentiekader op Vlaams niveau rond redelijke aanpassingen onontbeerlijk. Dat moet groeien vanuit de praktijk. Als de school alleen de klus moet klaren, is dat niet altijd een succes. Het belang van motivering ligt moeilijk, omdat er een vrees is voor juridisering, en tegelijk een vraag om duidelijkheid. De kinderrechtencommissaris koppelt dat aan wat hij zei over gelijkwaardig aan de start staan. Dat moet ervoor zorgen dat men makkelijker tot een duidelijke motivering kan komen.

Bereikt het KRC zelf kinderen en gezinnen in armoede? Het KRC maakt intussen zelf een analyse van de klachten die binnenlopen om na te gaan in hoeverre ze mogelijk aan een armoedeproblematiek gelinkt zijn. Tegelijk komt 30 percent van de meldingen via professionals. Er zijn zeer goede contacten met de armoede-verenigingen. Zij vervullen een brugfunctie.

De leerling staat centraal. Dat is het uitgangspunt. Voor Bruno Vanobbergen is het cruciaal wie voor de moeilijke leerlingen gaat zorgen. Het samenspel tussen Onderwijs en Welzijn is daarin de sleutel, maar waakzaamheid is geboden omdat die leerlingen nog te veel worden doorgeschoven. Zo komen ze onder meer in time-outprojecten terecht, waar dan bij de opvolging blijkt dat ze een aantal maanden thuiszitten. Het is essentieel dat ook die leerlingen aan boord worden gehouden. Die discussie speelt voornamelijk in het secundair onderwijs, maar ook vanuit het basisonderwijs komen signalen: kinderen van 6, 7 of 8 jaar worden voor een week naar een zorgboerderij gestuurd. Dat doet vragen rijzen

over waar zij straks staan. Het KRC overlegt in dat verband zowel met Welzijn als met onderwijsverstrekkers. Er zijn niet veel antwoorden, maar men worstelt ermee.

De heer *Chris Vleugels* stelt dat ook regelmatig vanuit scholen wordt gevraagd of initiatieven zoals time-out en NAFT-projecten niet toegankelijk moeten worden gemaakt voor leerlingen uit het basisonderwijs. Vooralsnog zijn ze pas toegankelijk vanaf het secundair onderwijs. Het KRC is er geen voorstander van om die toegankelijkheid door te trekken. Tegelijk zijn er wel initiatieven die zich specifiek op het basisonderwijs richten. Er zijn ook projecten die tegelijk inzetten op kinderen, ouders en school. In Brussel zijn er projecten waarin men met bepaalde emoties leert omgaan gedurende tien weken, bijvoorbeeld bij kinderen die schoppen of slaan. Ouders en leerkrachten worden erbij betrokken. Dat werpt vruchten af, maar ze zijn beperkt. Het KRC is er ook geen voorstander van om dat uit te breiden.

Wat pesten aangaat, wil het KRC liefst een brede integrale visie hanteren die zowel preventief als curatief werkt. Met betrekking tot de tuchtmaatregelen gaat het in het jaarverslag om mensen die met het KRC contact opnemen en verwachten dat men daarmee een definitieve uitsluiting gaat forceren. Langdurig pesten heeft een enorme impact op een kind, en ouders zijn terecht vaak emotioneel, maar als de emotie de bovenhand krijgt, en het zo ver gaat, dan moet het KRC aangeven dat het geen voorstander is van zo'n definitieve uitsluiting. Men zegt nooit aan de school dat er geen sanctie mag zijn. Men moet aan de hele groep aantonen dat zoiets niet getolereerd wordt. Pesten is een gegeven van slachtoffer en dader, maar ook van omstaanders. Het KRC richt zich erop om waakzaamheid te installeren om ervoor te zorgen dat het slachtoffer juist niets moet doen. Men bekijkt waar het probleem zit en hoe de omgeving reageert. In de resultaten van die research vindt men kapstokken waarmee men aan de slag kan.

Aan KiVa zit een kostenplaatje vast, bevestigt de spreker. De scholen die ermee aan de slag gaan, zijn zeer positief. Het is een zeer breed programma dat aandacht besteedt aan preventie inzake lespakketten, samenwerking met ouders, communicatie, duidelijke regels vooraf, inzet op positieve schoolcultuur enzovoort. Als het zo ver komt dat er een conflict komt, dan is er ook een opleiding rond herstelgericht werken. Is er een alternatief? Er zijn elementen vervat in onder meer HERGO, de noblamemethode enzovoort. Alles gaat intussen veel verder. Er wordt nog gepest, maar men kan er sneller op ingaan en doeltreffender mee omgaan, zo blijkt.

Is er een toename van HERGO's? Er volgen heel wat mensen een opleiding, maar de grote vraag is hoe men de basishouding en methodieken naar elke leerkracht kan laten doorstromen, stelt Chris Vleugels. De lokale bemiddelaars kunnen zonder meer ingeschakeld worden. Brussel telt er heel wat in vele gemeenten. Zij zitten vaak in projecten heel nauw verweven met de school en voelen zich soms bij conflicten tussen leraren en leerlingen bekneeld in die situatie. Als het gaat om pesterijen die zich buiten de schoolmuren voortzetten en waarbij soms leerlingen van andere scholen betrokken zijn, dan luidt de vraag hoe men op het geheel vat kan hebben? Daar kan een gemeentelijke bemiddelaar verbindend werken.

4. Replieken

Kathleen Krekels begrijpt wat men bedoelt, en stelt dat voor haar vooral het principe van de goede en slechte praktijken een rol speelt. Veel scholen gaan zeer bewust om met het M-decreet en inclusiviteit en andere proberen er onderuit te komen. Het lid ziet een blijvende rol voor de nieuwe inspectievorm. Daarbij zouden gesprekken gevoerd worden met leerkrachten, maar ook met leerlingen.

Wat betreft de time-outprojecten voor lagere scholen, weet het lid dat het niet gangbaar is, maar ze begrijpt het soms wel. Sommige jonge kinderen kunnen zeer agressief overkomen en hebben een echte gedragsstoornis. Dan hoeft er geen sprake te zijn van time-outprojecten maar het lid begrijpt dat scholen naar een hulpmiddel zoeken om ademruimte te bieden, niet alleen aan het kind, maar ook aan de klas. Kathleen Krekels denkt dan bijvoorbeeld aan halve dagen school. Het blijkt dan vaak moeilijk om gewettigde afwezigheden te regelen. Ze ziet wel soelaas in dergelijke initiatieven, uiteraard in samenspraak met ouders en arts, begeleiding, psycholoog enzovoort.

Kathleen Helsen schrok van de redenering dat men misschien niet zoveel autonomie aan scholen moet geven. Een school die een sterk zorgbeleid voert, garandeert volgens het lid zelf de continuïteit. Veeleisend zijn ten aanzien van het beleidsvoerend vermogen van scholen moet, stelt ze, al moet men dat ook kunnen opvangen en wel veel autonomie aan scholen kunnen geven. Dat dwingt hen om sterker te worden. Zo niet worden ze beknot in de ruimte om sterker te worden. Er zijn sterke scholen nodig om goed te kunnen inspelen op de problematieken waarmee ze steeds meer te maken krijgen. Ze moeten ermee leren omgaan en moeten ruimte krijgen om te versterken.

Grote bekommernis blijft wie er gaat zorgen voor de zwakkere leerling die extra zorg behoeft. Men kan niet tolereren dat een school niet zorgt voor alle leerlingen en dat leerkrachten niet zouden samen instaan voor sterke, zwakke en gemiddelde leerlingen. Als men vraagt in het kader van het M-decreet om een langetermijnvisie op inclusie, dan kan men zich niet afvragen wie er voor de zwakkere leerling gaat zorgen. Het lid meent dat iedereen die taak moet opnemen, en dat men moet uitpluizen waar het schoentje wringt om te kunnen bijsturen. Al zal er nooit een volkomen afdoend antwoord zijn, toch meent de spreker dat men zich ervoor moet hoeden leerlingen op jonge leeftijd te laten uitvallen. Is het inclusieverhaal dan fout?

Bruno Vanobbergen antwoordt dat hij de visie van Kathleen Helsen deelt, maar dat er nog te veel gevallen zijn waarbij het geen realiteit is. Soms merkt men dat er afspraken gemaakt worden binnen het LOP als een leerling definitief wordt uitgesloten: die komt er in de eigen scholen dan niet meer in. Dat heeft een gigantische impact. Ouders moeten vaak ettelijke scholen afgaan om er een te vinden die nog in onderwijs wil voorzien en voor hun kind wil zorgen. Kinderen met een gedragsstoornis en suïcidale neigingen krijgen te horen dat men wel gespecialiseerd is in het laatste, maar niet in gedragsproblematieken en dus kan men er niet voor zorgen. Te sterk compartimenteren, maakt de vraag wie nog voor een bepaald kind wil zorgen, legitiem. Iedereen en ook de scholen moeten dat doen, maar er zijn nog te veel situaties die anders lopen. Vandaar de vraag wie het dan wel opneemt.

Wat betreft de autonomie van scholen, hangt het voorbehoud van de kinderrechtencommissaris met die problematiek samen. Hij vindt dat er meer aandacht moet gaan naar solidariteit tussen scholen. Als een leerling met een beperking wordt geweigerd in drie scholen en men verwijst steeds naar een bepaalde andere school die ideaal zou zijn omdat ze al jaren werk maakt van inclusie, dan

ontstaat er een soort 'vereilanding'. Binnen een regio krijgt men dan scholen waar men 'moet zijn' en waar dan alle desbetreffende kinderen heen gaan. Uit contacten blijkt dat die scholen dan ook weer niet het slachtoffer willen worden van eigen succes. Ook zij moeten uiteindelijk leerlingen weigeren. Dezelfde vragen rijzen dan: wie zal er voor die kinderen zorgen en kan men eigenlijk altijd alles aan de autonomie van de scholen overlaten? De solidariteit tussen scholen moet gegarandeerd zijn om dat te voorkomen. Het belang van een sterk uitgebouwd zorgbeleid op school en van betrokkenheid van elke leerkracht is enorm. Men moet scholen ondersteunen in het uitbouwen van zo'n zorgbeleid. Zo kunnen ze zorgen dat er tijd is om elke leerkracht in het verhaal te betrekken en er tijd en ruimte voor maken. De competentiebegeleiders zeggen evenzeer dat het goed zou zijn als scholen verplicht zouden worden om een competentiebegeleider in te schakelen. Men biedt diensten aan, maar die worden vaak niet aanvaard. Iets meer sturing mag wel, besluit Bruno Vanobbergen.

Chris Vleugels verwijst naar de actie in het LOP-gebied Mechelen van de warme overdracht van moeilijke leerlingen naar andere scholen. Men brengt de uitsluiting in kaart, en het CLB onderzoekt welke zorgmaatregelen hebben gewerkt en welke niet. In de nieuwe school wordt dat met een klassenraad besproken. Men vertrekt dan van de verwachtingen van alle partijen. Uitgangspunt is een positieve intrede in de school. Een goede communicatie vooraf is cruciaal. Specifiek in dat werkgebied blijkt die methode zeer succesvol. Leerlingen die als moeilijk worden beschouwd, raken niet zo snel weer op het slechte pad.

Kathleen Helsen refereert aan de inspectie als instrument van de overheid om begeleiding op te leggen. Ze stelt dat het niet aan te raden is om veel nieuwe instrumenten te ontwikkelen, maar dat scholen zelf bepaalde keuzes moeten kunnen maken op maat van de eigen schoolomgeving. Misschien moet de doorlichting op meer regelmatige basis, net als de opvolging.

Het Referentiekader Onderwijskwaliteit biedt een mooi beginpunt, stelt *Chris Vleugels*, met de interne kwaliteitszorg in de scholen, gecombineerd met de inspectie.

Kathleen HELSEN,
voorzitter

Kathleen KREKELS
Elisabeth MEULEMAN,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

AgODi	Agentschap voor Onderwijsdiensten
aso	algemeen secundair onderwijs
CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
gon	geïntegreerd onderwijs
Hergo	Herstelgericht groepsoverleg
ion	inclusief onderwijs
KiVa	antipestprogramma van Finse origine. Fins woord voor 'leuk' of 'fijn'. Acroniem voor de Finse zin: 'Dit is een fijne school waarin pesten niet thuishoort.'
KRC	Kinderrechtencommissariaat
LOP	lokaal overlegplatform
M-decreet	decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften
NAFT	naadloze flexibele trajecten
TOAH	tijdelijk onderwijs aan huis